

ชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ

Ethnography of Policing

วัลย์นาศร์ เจนร่วมจิต

Wannaphat Jenroumjit

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

Faculty of Law, Chiang Mai University 239 Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200

E-mail: wannaphatjenroumjit@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ (Ethnography of Policing) เป็นยิ่งกว่าเครื่องมือหรือวิธีการสำหรับการนำมาศึกษา การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจโดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม แต่มันยังเป็นกุญแจสำคัญสู่ความเข้าใจการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจผ่านการเล่าเรื่องราวของนักวิจัยที่เข้าไปอยู่ที่นั่น (Being There) ในสถานตำรวจ แม้งานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาโดยเฉพาะการนำมาใช้ในการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจยังไม่เป็นที่คุ้นเคยในแวดวงวิชาการของประเทศไทยมากนัก แต่ก็เป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศมาอย่างยาวนาน ซึ่งงานศึกษานี้จะเป็นการเปิดโลกทัศน์ของการศึกษากฎหมายแบบใหม่มาสู่แวดวงวิชาการไทย

บทความนี้จะเริ่มด้วยเรื่องเล่าเรื่องการบังคับใช้กฎหมายบนสถานีตำรวจในส่วนแรก แล้วจึงเริ่มต้นเข้าสู่การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ ประกอบไปด้วยความสำคัญของการศึกษาดำรวจในประเทศไทย การอธิบายลักษณะของชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ ทำให้ถึงต้องใช้ชาติพันธุ์วรรณาในการศึกษา และลักษณะของการศึกษาในสองส่วนที่สอง ต่อมาผู้เขียนได้ยกการทบทวนวรรณกรรมของต่างประเทศและของประเทศไทยพอสังเขปที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาและยกตัวอย่างการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะแล้วความสำคัญของการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณามาใช้กับการศึกษาการบังคับใช้กฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจะช่วยให้เราเข้าใจการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจในปัจจุบันได้อย่างไรในบทสรุป อย่างไรก็ตามผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาในการศึกษานี้เพื่อกล่าวหาว่าตำรวจกระทำผิดกฎหมายอย่างไร แต่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของกฎหมายหรือโครงสร้างที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมาย ไม่บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างไร

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์วรรณา, ตำรวจ, สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม, การบังคับใช้กฎหมาย

Abstract

Ethnography of Policing is more than equipment or method for studying the performance of the police officers through participant observation. It is also the key to understand how police enforce the law through narrative of the researcher, who has been ‘being there’ at the police station. Although ethnographic research has long been popular and accepted abroad, especially in the police studies, there have not been many publications in Thailand. This study looks at the subject in Thai context.

This article starts with a description of police ethnography though narrative, then it raises the importance of a police study in Thailand and of the police ethnographic characteristics, why we should to use ethnographic method. Then it reviews the literature on police story telling, which is show ethnography of policing’s background. All of this will lead readers to see the importance of ethnography of policing and will help us to understand police’s law enforcement. It is not the intention of the author to accuse the police of breaking the law, but to point out what legal or structural flaws are preventing law enforcement from creating fairness in the society.

Keywords: Ethnography, Police, Participation Observation, Law Enforcement

1. บทนำ : ‘เรื่องเล่าบนสถานีตำรวจ’

ชาวตะวันตกกลางชาย 4 คนเป็นแก๊งเที่ยวก่อวุ่น โกงเงินทองตามร้านค้าต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง พวกเขาถูกตำรวจจับกุมและควบคุมตัวมาขังไว้ในสถานีตำรวจแห่งหนึ่งมาประมาณเกือบจะ 2 วันแล้ว ผู้เขียนทำหน้าที่ล่ามอาสาอยู่ในขณะนั้น มีหน้าที่หลักคือแปลภาษาและประสานงานระหว่างชาวต่างชาติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากมีชาวต่างชาติถูกจับกุมมาขังไว้ ล่ามอาสาจะไปหาชาวต่างชาติภายในบริเวณห้องขังเพื่อพูดคุย ไล่ถามปัญหา ความต้องการของผู้ต้องหาต่างชาติเพื่อประสานงานกับตำรวจต่อไป

ภายในห้องขังผู้ต้องหาที่มีกลิ่นอับรุนแรง ทุกห้องขังจะมีห้องน้ำที่ไม่มีประตูด้านในนั้นมีห้องขังหลายห้องโดยตำรวจแบ่งขังผู้ต้องหาไปตามแต่ละห้องขังตามเพศสภาพและกลุ่มผู้กระทำความผิดโดยมีผู้ต้องหาแออัดอยู่ในห้องขังมากกว่า 20 คน ชาวตะวันตกกลางทั้ง 4 คนนี้ถูกขังรวมกันอยู่ห้องด้านในสุด ทุกคนพูดภาษาอื่นแต่ก็โชคดีที่มีคนหนึ่งที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้เล็กน้อยผู้เขียนจึงพอจะสื่อสารกับเขาได้บ้าง เมื่อผู้เขียนยืนอยู่หน้ากรงขังผู้ชายตัวสูงที่พูดภาษาอังกฤษได้รับลูกชิ้นมาอ้อมให้ฉัน อีกสองคนด้านหลังก็รีบลุกขึ้นยื่น พวกเขามีสภาพมอมแมม นัยน์ตาขุ่นมัว ท่าทีของพวกเขาดูกลัวกลัวกลืนต้นตัวผิดปกติ ยังมีอีกคนหนึ่งที่กำลังอยู่ในห้องน้ำกำแพงเตี้ยไร้ประตูที่อยู่ด้านในข้างข้างในห้องขัง ผู้เขียนถามเป็นภาษาอังกฤษว่า ‘ใครต้องการอะไรบ้าง คนตัวสูงรีบพูดขึ้นมาบอกว่าเขาปวดหัวนอนไม่หลับ เขาต้องการยาพารา... ขอฟีฟี่ได้ไหม และเพื่อนคนหนึ่งเป็นภูมิแพ้ เขาต้องการยาแก้แพ้และลดน้ำภูมิแพ้ พร้อมกับยื่นแผงยาแก้แพ้, ยาแก้หอบหืด, และยาลดน้ำภูมิแพ้ให้ฉันดู ฉันขอถ่ายรูปแผงยามาและบอกว่าจะไปคุยกับตำรวจให้ พวกเขากรีบบอกคุณกันเป็นการใหญ่’

เมื่อผู้เขียนเอารูปยาที่ถ่ายไว้ในโทรศัพท์มือถือให้ร้อยเวรที่เข้าเวรอยู่ในห้องเวรประจำวันพร้อมบอกเขาว่าผู้ต้องหาที่อยู่ในห้องขังต้องการยาแก้ปวด แก้แพ้และยาตามรูปที่ถ่ายมา ร้อยเวรมีท่าทีไม่ค่อยอยากยุ่งด้วยเท่าไรนัก ‘ยาเหรอ...ผมไม่ค่อยอยากยุ่งเท่าไร’ เขามีสีหน้าแปลกใจบดบังเครียด ในขณะที่เขากำลังงุนงงและรีบร้อนสรวลหัวออกจากห้องไปจัดการกับคดีอุบัติเหตุที่สำคัญกว่า ฉันเห็นดังนั้นจึงตัดสินใจไม่เข้าชี้และเดินกลับมานั่งในห้องเวรประจำวันพร้อมกับคิดว่าจะทำอย่างไรต่อไป ที่ตำรวจคนหนึ่งนั่งข้างฉันก็เริ่มเล่าว่าเขาเป็นคนไปจับกุมชาวต่างชาติพวกนี้มาเอง ‘มันรุ่งริ่งมาตั้งแต่จับมันมาแล้ว เตียววอนโน่นขอเนี่ย ถ้าสุดขออะไรหวาน ๆ ไปกินในห้องขัง อยาไปสนใจมันเลย... มันสิลา’ เขายังบอกให้ฉันอดทนและใจเย็น ๆ ไม่นานนักร้อยเวรเดินกลับมาบอกฉัน ‘ก็ถ้ายาแก้ปวดลงไปหาสิบเวรหน้าห้องขังนั่น ถามดูว่ามีมั้ย’

ในตอนแรกผู้เขียนยังรู้สึกหงุดหงิดกับสิ่งที่ได้เห็น ได้ยินเพราะคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นช่างขัดกับหลักวิชาที่ร่ำเรียนนิติศาสตร์มาเหลือเกิน ในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างถูกควบคุมตัวคือสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเจ็บป่วยเป็นสิทธิมนุษยชนที่ควรจะต้องเคร่งครัดมากอย่างหนึ่ง ผู้เขียนรีบลุกขึ้นไปคุยกับสิบเวรที่รับผิดชอบห้องขังทันที ‘หนูคุยกับร้อยเวรแล้ว เขาบอกให้ถามสิบเวรว่ามียาให้ผู้ต้องหามั้ย’ สิบเวรได้อินดิ่งนั้นเขารีบลุกจากเก้าอี้มาคุยกับฉันที่หน้าประตูห้องขังด้วยท่าทีตื่นตัว ‘พวกคดียาเนี่ย อยาไปยุ่งกับเขาดีที่สุด’ เขาพูดเสียงเบาด้วยท่าทีเอ็นดู เมื่อฉันได้อินดิ่งนั้นก็เริ่มคำนวณเป็นการใหญ่ว่าถ้าแค่นี้ให้ยาแก้ปวด แก้แพ้คงไม่เป็นไร แต่เขาก็ให้เหตุผลว่าทำไมอย่าไปยุ่ง เพราะเขาถ้าให้ยาไปแล้วผู้ต้องหาที่อาจจะเสพยาเสพติดมาก่อนเกิดเป็นอะไรไป เขาจะต้องเดือดร้อน เราไม่มีความรู้เรื่องยาและก็ไม่ใช่มือหมอ พร้อมยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นที่สถานีตำรวจแห่งนี้ว่าเคยมีกรณีที่ตำรวจสิบเวรหน้าห้องขังเหมือนกับเขาให้ยาพาราไปแล้วผู้ต้องหาตายในห้องขังเพราะใส่ตั้งอีกสับ ทำให้ตำรวจที่ให้ยาต้องเดือดร้อนมาก เพราะฉะนั้นถ้าเป็นยามดยาหม่องเขายังจะพอหามาให้ได้ แต่ถ้าเป็นยากิน ยาปฏิชีวนะเขาคงจะเอาให้ไม่ได้

ถึงตอนนี้ผู้เขียนเริ่มเห็นด้วยกับเหตุผลของตำรวจและเริ่มสำนึกตัวเองว่าแม้จะเป็นตัวผู้เขียนเองก็ไม่กล้าตัดสินใจเดินไปซื้อยาและเอามาให้ผู้ต้องหาแน่ เพราะดูจากสภาพภายนอกของผู้ต้องหาแต่ละคนก็มีความน่าจะเป็นไปได้ว่าอาจมีโรคเสพยาเสพติดมา และพวกเขาก็ยังดูสบายดีเกินกว่าจะเรียกหมอมาให้บริการ อีกทั้งตำรวจทุกคนยังยุ่งวุ่นวายกับการปฏิบัติหน้าที่ที่อื่นที่ดูจะสำคัญกว่า หลังจากนั้นไม่นานนักผู้เขียนเองก็แทบจะลืมเรื่องนี้ไปเลยเมื่อมีคดีฝรั่งเรื่องอื่นที่สำคัญกว่าเข้ามาในสถานีตำรวจให้จัดการ¹

บทความวิจัยนี้เป็นกรรพายามขี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้วิธีการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาในการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ โดยไม่ได้เป็นการตัดสินหรือกล่าวหาว่าตำรวจได้กระทำผิดไปจากกฎหมายแต่อย่างใด แต่เป็นการพยายามเข้าใจถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ เหตุผล บริบทแวดล้อม รวมถึงทัศนคติในการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ อันเป็นการเปิดโลกทัศน์

¹ สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมโดยนางสาววัลย์นัสกร เจนร่วมจิต, 3 กันยายน 2563, สถานีตำรวจแห่งหนึ่ง.

การศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาเอกสารหรือการสัมภาษณ์ที่นักวิจัยในประเทศไทยมักจะใช้กัน และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำตัวเองไป ‘อยู่ที่นั่น’ (Being There) เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงและความรู้สึกร่วมกับผู้ที่สนใจจะศึกษา?

เรื่องราวข้างต้นนี้แม้จะไม่สามารถบรรยายทุกสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะศึกษาในงานวิทยานิพนธ์ได้ แต่ก็เป็นตัวอย่งที่ดีในการเป็นเหตุการณ์ส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นในสถานที่ตำรวจซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพการปฏิบัติหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจในทางปฏิบัติที่ซึ่งมีความแตกต่างไปจากที่เราต่างอ่านจากในตำบกฎหมายเพียงอย่างเดียว และที่สำคัญคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการกระทำเช่นนั้น ซึ่งจะทำให้เรามองเห็นภาพความยุติธรรมในแต่ละบริบทนั้นมีความแตกต่างกันออกไปและไม่อาจใช้ตำบกฎหมายมาทาบวัดความยุติธรรมได้ทุกกรณีและการบังคับใช้กฎหมายมักจะมีคามยืดหยุ่นไปตามบริบทแวดล้อม

การสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่อาจบังคับใช้ได้และความคลุมเครือในบริบทของการบังคับใช้กฎหมาย จึงควรจะต้องแสดงออกมาเพื่อให้สังคมรับรู้และยอมรับความจริง เป็นภาพเชิงประจักษ์ว่าความจริงแล้วเราไม่อาจบังคับใช้กฎหมายแบบหุ่นยนต์ที่ไร้ซึ่งชีวิตจิตใจ และไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย (Law in Action) มีความแตกต่างจากตำบกฎหมาย (Law in Book) อย่างชัดเจนซึ่งส่งผลให้เกิดความคลุมเครือและส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมกับทั้งประชาชนและตัวตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่เองด้วย

ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจะเริ่มด้วยเรื่องเล่าเรื่องการบังคับใช้กฎหมายบนสถานีตำรวจ แล้วจึงเข้าสู่การเริ่มต้นการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจโดยผู้เขียนจะกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาตำรวจในประเทศไทย เหตุใดเราจึงควรใช้ชาติพันธุ์วรรณาตำรวจมาเป็นวิธีในการศึกษา ลักษณะของชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ ต่อมาผู้เขียนจะทบทวนวรรณกรรมพอสังเขปโดยจะกล่าวถึงความ เป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของตำรวจในต่างประเทศและยกตัวอย่างการศึกษา ซึ่งจะนำทางให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ชาติพันธุ์วรรณาในการศึกษาตำรวจในบทสรุป

2. เริ่มต้นเข้าสู่ชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ

ผู้เขียนเริ่มการศึกษาภาคสนามด้วยการลงพื้นที่ศึกษาในสถานีตำรวจ โดยเป็นหน่วยความอาสาประจำสถานีตำรวจซึ่งจะต้องไปนั่งเฝ้าให้คำปรึกษากับประชาชนตามสถานีตำรวจอย่างน้อย 3 แห่ง ในภาคเหนือ ทำให้มีโอกาสได้ทำหน้าที่ใกล้ชิดคลุกคลีกับตำรวจในสถานีตำรวจ รวมถึงการทำงานร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางกฎหมายกับพวกเขาในบางครั้งและก็เป็นที่มาของการเริ่มพัฒนาหัวข้อวิทยานิพนธ์ “การบังคับใช้กฎหมาย” ของตำรวจบนโรงพัก (“Law in Action” of the Police at their Station) โดยผู้เขียนเลือกวิธีการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography of Policing) ในการศึกษา

จุดประสงค์แรกเริ่มในการทำงานวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนไม่ได้มุ่งประสงค์จะจับผิดตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่หรือต้องการแก้ไขปัญหาในองค์กรตำรวจแต่อย่างใด แต่ต้องการจะรู้ว่าตำรวจปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชนอย่างไร มันแตกต่างไปจากตำบกฎหมายที่นักวิชาการบนหอคอยศึกษาแต่เพียงอย่างเดียวหรือไม่ อย่างไร? ถึงกระนั้นก็การศึกษาที่เพื่อค้นหาทางแก้ไขในมุมมองทางวิชาการของนักกฎหมายต่อไป

เมื่อผู้เขียนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานกับตำรวจในโครงการหน่วยอาสาประจำสถานีตำรวจ และล่ามแปลภาษาอาสาสมัครที่ผู้เขียนสมัครเพื่อช่วยเหลือตำรวจในการสื่อสารกับชาวต่างชาติหลังจากเริ่มพัฒนาหัวข้อวิทยานิพนธ์ไปสักพักแล้ว ทำให้เข้าใจได้ว่าถ้าหากเราต้องการเข้าใจการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจในความเป็นจริงผู้ศึกษาควรต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติหน้าที่และรับรู้ความคิดของพวกเขาผ่านการกระทำ การปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขาในพื้นที่ศึกษาที่จริงมากกว่าเพียงแค่ศึกษาในเอกสารหรือให้พวกเขาตอบคำถามจากการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลาเก็บข้อมูลตลอดงานวิจัยทั้งหมด 200 ชั่วโมง โดยเริ่มมาตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม 2563 ผู้เขียนคาดว่าจะใช้เวลาเก็บข้อมูลทั้งหมด 6 เดือน แต่เนื่องด้วยสถานการณ์โรคระบาด Covid-19 ทำให้ระยะเวลาเก็บข้อมูลจะต้องเลื่อนออกไปโดยที่ผู้เขียนเพิ่งจะเก็บข้อมูลสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมแล้วเสร็จในเดือนกันยายน 2563

ผู้เขียนได้เลือกพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่คือภายในสถานีตำรวจ โดยเฉพาะห้องเวรประจำวัน (ห้องแจ้งความ) ห้องที่มีความวุ่นวายที่สุดในสถานีตำรวจก็ได้และเป็นห้องหน้าด่านแรกของสถานีตำรวจในการแจ้งความ การรับเรื่องราวร้องทุกข์ และเป็นสถานที่แรกใน

² บุญเลิศ วิเศษปรีชา, “การหวนกลับมาของงานชาติพันธุ์วรรณา: “อยู่ที่นั่น” กับคนไร้บ้านในเม็กซิโก ประเทศฟิลิปปินส์,” *วารสารธรรมศาสตร์* 36 ๑.2 (2560), สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2563, <http://tjournals.tu.ac.th/thammasatjournal/detailart.aspx?ArticleID=1876>.

การประชุมวิชาการนิติสังคมศาสตร์ระดับชาติ หัวข้อ “จินตนาการใหม่ กฎบัตรนิติศาสตร์ไทย”

สถานีตำรวจที่มีการบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชน มีตำรวจจำนวนมากและประชาชนที่เข้ามาใช้บริการไม่ซ้ำหน้า พวกเขามักจะผ่านเข้ามาและผ่านออกไปอย่างรวดเร็วและมักจะมีเรื่องและผู้เขียนไม่คาดคิดเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้ศึกษาสามารถสังเกตการณ์การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจและพบเจอกับเหตุการณ์บังคับใช้กฎหมายที่น่าสนใจจำนวนมาก

หัวใจสำคัญที่ผู้ศึกษามองหาในการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาตำรวจก็มักจะเป็นการพยายามทำความเข้าใจวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในสถานการณ์ต่าง ๆ การตัดสินใจหรือใช้ดุลยพินิจของตำรวจเป็นอย่างไร พวกเขาปฏิบัติกับประชาชนอย่างไร โดยการศึกษาไม่ได้ต้องการกล่าวหาว่าตำรวจกระทำไม่ถูกต้องหรือผิดกฎหมายแต่อย่างใดแต่ศึกษาเพื่อเข้าใจมุมมองของตำรวจซึ่งลึกกว่าเพราะเหตุใดเขาถึงกระทำเช่นนั้น ดังนั้นสองสิ่งที่ฉันกำลังมองหาคือ หนึ่งในสถานีตำรวจคือ หนึ่ง ตำรวจบังคับใช้กฎหมายอย่างไร ปฏิบัติเป็นอย่างไรเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างนี้นักกฎหมายทั่วไปเข้าใจกันหรือไม่ และ สอง เพราะเหตุใดเขาจึงปฏิบัติเช่นนั้น มีอะไรอยู่เบื้องหลังการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นของพวกเขา

2.1. ความสำคัญของการศึกษาดำรวจในประเทศไทย

กิจการตำรวจอยู่คู่กับการปกครองไทยมาอย่างยาวนาน สันนิษฐานว่ามีอยู่มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เมื่อเวลาผ่านไปองค์กรตำรวจได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและขยายโครงสร้างไปตามแต่ละยุคสมัยทั้งแนวตั้งและแนวนอนจนเป็นองค์กรขนาดใหญ่ยักษ์³ แต่ภายในองค์กรกลับยังมีปัญหาอยู่มาก ซึ่งทำให้ความพยายามปฏิรูปตำรวจได้ถูกขยับขึ้นพุดถึงและมีการผลักดันมาอย่างยาวนานตั้งแต่จนกระทั่งในช่วงรัฐบาล คสช. และรัฐบาลในยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร⁴ ยังคงเป็นองค์กรที่มีภาพลักษณ์ติดลบโดยในสายตาของประชาชนยังไม่พึงพอใจกับบทบาทและภารกิจของตำรวจเท่าไรนัก⁵

เมื่อเราพูดถึงตำรวจตามหลักการทั่วไป พวกเขาเปรียบเสมือนเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ (Guardians of The Law) ที่เป็นหน้าด่านแรกของการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการพิจารณาความอาญาทั้งระบบ โดยหน้าที่หลักอันยิ่งใหญ่ของตำรวจคือการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยของประชาชน บำบัดทุกข์บำรุงสุข ภารกิจของตำรวจนั้นมีความหมายและกว้างขวางและยังมีการขยายขอบเขตออกไปเรื่อยอย่างไม่สิ้นสุด

แต่อย่างไรก็ดี ภาพลักษณ์ของตำรวจในปัจจุบันยังขาดความน่าเชื่อถือจากประชาชนในสังคมอย่างหนัก โดยมักถูกมองว่ามีการแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ขาดความรู้ความสามารถ ฯลฯ⁶ โดยเฉพาะในการทำงานของพนักงานสอบสวน ยังต้องเผชิญปัญหาที่เกิดจากระบบโครงสร้างภายในที่มีลักษณะแบบอุปถัมภ์เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีตำรวจคนขายพลจำนวนมากแต่ทรัพยากรตกไปถึงตำรวจชั้นประทวนได้น้อย⁷ และการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการโยกย้ายอย่างไม่เป็นธรรม การถูกแทรกแซงทางการเมือง⁸ กระทั่งการต้องบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรมในสังคมที่มีระบบอุปถัมภ์มาอย่างยาวนาน⁹ ที่

³ อริย์ธัช แก้วเกาะสะบัว, “การปฏิรูปสำนักงานตำรวจแห่งชาติ : องค์ประกอบของคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) และคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.)” คลังสารสนเทศของสภานิติบัญญัติ, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2563, <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2558/hi2558-019.pdf>.

⁴ iLaw, “ปฏิรูปตำรวจยุค คสช. ‘นับหนึ่งไม่ถึงร้อย,’” 17 พฤษภาคม 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563, <https://www.ilaw.or.th/node/4811>.

⁵ คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาและตรวจสอบโครงสร้างระบบ และการปฏิบัติงานของตำรวจ ในคณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา, “การปฏิรูปโครงสร้างและระบบงานของตำรวจไทย,” สิงหาคม 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563, http://library.senate.go.th/document/Ext9/9742_0001.PDF.

⁶ MGR Online, “การปฏิรูปตำรวจ ในสถานการณ์สังคมปัจจุบัน,” 4 มกราคม 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563, <https://mgronline.com/daily/detail/958000000479>.

⁷ อ้างแล้ว, เจริญธรรมที่ 3

⁸ RYT9, “แอมแบดโพลล์: ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิรูปโครงสร้างตำรวจ,” 19 กรกฎาคม 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2562, <https://www.ryt9.com/s/abcp/115675>.

⁹ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการตำรวจระยะ 20 ปี, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2563,

http://www.forensic.police.go.th/FS/html/download/precedence_2559/ยุทธศาสตร์ปฏิรูปตำรวจ%20ปี%20ของ%20ตร..pdf.

ผ่านมารวมจะได้ยื่นข้อร้องเรียนต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีที่ตำรวจเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคมอยู่เสมอ ชาวเหล่านี้เป็นผลให้ภาพลักษณ์ของตำรวจนั้นตกต่ำลงเรื่อย ๆ เกิดเป็นวิกฤตศรัทธาที่ประชาชนมีต่อตำรวจ¹⁰

จากผู้ที่กษัตริย์ราชรัฐที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชน ทุกวันนี้ตำรวจกลายเป็นจุดอ่อนของสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ประชาชนมักจะคาดหวังกับการทำงานของตำรวจว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษากฎหมายได้อย่างแท้จริงหรือแม้แต่บางครั้งที่ประชาชนก็ต้องการให้ตำรวจบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถบังคับได้ (To Enforce the Unenforceable Law) แต่เรามากจะลืมไปว่าความคาดหวังเช่นนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่กดดันและบั่นทอนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างมากเช่นกัน¹¹ ซึ่งเราอาจเห็นได้ว่าตลอดหลายปีที่ผ่านมาตำรวจมีอัตราการกระทำอาชญากรรมมากกว่าประชาชนทั่วไปถึง 2.32 เท่า¹²

นอกจากความคาดหวังของประชาชนแล้ว กฎหมายก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้ตำรวจใช้ดุลยพินิจบังคับในการใช้กฎหมายได้มากนัก บทบัญญัติกฎหมายตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมาถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบังคับให้ตำรวจจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเป็นขั้นตอนอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามพวกเขาจะต้องได้รับโทษ อย่างเช่น เมื่อได้รับแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ตามกฎหมายเขาจะต้องเร่งหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีโดยเร็ว เป็นข้อกฎหมายอันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบที่ทำให้ปริมาณคดีในสารบบจำนวนมากเกินไปและไม่มีมาตรการป้องกันการเกิดคดีความ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติไม่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นโดยเฉพาคดีเล็กน้อยและมีความเป็นไปได้ที่คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ตำรวจก็มักจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ทันทีด้วยมักจะเป็นเจตนาที่ดีและต้องการสร้างความสงบสุขเรียบร้อยให้กับสังคมโดยเร็ว ซึ่งตามความเป็นจริงในสังคมไทยมีข้อพิพาทที่ยุดก่อนจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมากแต่ไม่มีการเก็บสถิติไว้¹³

การไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นเรื่องปกติตั้งแต่อดีตมาจวบจนปัจจุบัน แม้แต่ประชาชนที่มาใช้บริการที่สถานีตำรวจจำนวนมากก็มักจะคาดหวังให้ตำรวจทำการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทให้ แต่ก็ไม่มีกฎหมายบทบัญญัติข้อใดให้อำนาจตำรวจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทันทีที่สามารถสอดรับกับการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแบกรับความเสี่ยงที่อาจถูกร้องเรียนหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157¹⁴ หรือความผิดฐานอื่น

แม้ในระยะเวลาหลังนี้ได้เริ่มมีการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562¹⁵ ให้อำนาจตำรวจไกล่เกลี่ยโดยการใช้กระบวนการตามพระราชบัญญัติฯ นี้แต่ที่ผ่านมามีการนำมาใช้ในทางปฏิบัติจำนวนน้อยมาก¹⁶ และจากการสังเกตการณ์ยังไม่เคยพบว่าตำรวจได้นำพระราชบัญญัติฯ นี้มาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเลยแม้แต่ครั้งเดียว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าไม่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ให้อำนาจตำรวจในการใช้ดุลยพินิจรับเรื่องร้องเรียนหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและสามารถใช้บังคับได้ในความเป็นจริง ซึ่งความคลุมเครือในกฎหมายและทางปฏิบัตินี้เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม นอกจากนี้ยังอาจทำให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น เช่น การเลือกปฏิบัติ การใช้ดุลยพินิจที่ขัดต่อกฎหมายหรือความเป็นธรรม เป็นต้น

¹⁰ The momentum, “ตำรวจไทย มีไว้ทำอะไร” คำถามจากวิกฤตศรัทธาที่สังคมต้องช่วยกันหาทางออก,” 26 มีนาคม 2017. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563, <https://themomentum.co/momentum-feature-corruption-and-crisis-of-thai-police/>.

¹¹ โทพีศรีนวิทย์ ภัคติกุล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (เชียงใหม่: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2521): 159-160.

¹² กองวิจัยสำนึกยุทธศาสตร์ตำรวจ, “รายงานผลการศึกษาศาสตราจารย์ตำรวจว่าด้วยตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2563, <http://www.research.police.go.th/index.php/datacenter/research/--1/-/32---1/fil>.

¹³ คณะกรรมการยุติธรรมและการตำรวจ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, “รายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาชั้นสอบสวน,” 16 กุมภาพันธ์ 2554, สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2563, http://library.senate.go.th/document/Ext6195/6195637_0002.PDF.

¹⁴ เพิ่งอ้าง

¹⁵ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการส่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562, มาตรา 6 วรรค 2, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2563, <https://saranitet.police.go.th/30980>.

¹⁶ ศูนย์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, “รายงานผลการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 – กันยายน 2563,” 1 เมษายน 2563, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2563, http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_2/2563/Central_Statistics.pdf.

เรื่องราวเหล่านี้ยังเผยให้เห็นได้อีกว่าหน้าที่ของตำรวจไม่ได้มีแต่เพียงการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่พวกเขายังถูกคาดหวังว่าต้องสามารถแก้ไขปัญหาวิตถิส่วนตัวให้กับประชาชนจำนวนนับไม่ถ้วนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้เขายังต้องแบกรับความเสี่ยงที่อาจถูกดำเนินคดีได้อย่างง่ายดาย อันที่จริงแล้วปัญหาอาชญากรรมในสังคมนั้นแทบไม่ทำให้การทำงานของตำรวจยากลำบากเลย มีแค่เพียงประชาชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ กฎหมาย และการบริหารองค์กรเท่านั้นที่ทำให้งานของตำรวจยากขึ้น

2.2 ทำไมถึงต้องใช้ชาติพันธุ์วรรณา?

ความน่าสงสัยที่ปรากฏอยู่ในสังคมเสมอว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับใช้กฎหมายอย่างไร? และเหตุใดถึงทำเช่นนั้น? การจะตอบคำถามเหล่านี้หากเราจะศึกษาจากการอ่านหนังสือหรือศึกษาเอกสารแต่เพียงอย่างเดียวคงยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจการบังคับใช้กฎหมาย (Law in Action/Law in Practice) ได้อย่างถ่องแท้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายในกระตาดานั้นไม่มีอะไรที่แน่นอนตายตัว แต่มักจะมีความยืดหยุ่น ซับซ้อน และมีความขัดแย้งที่อาจเกิดข้อถกเถียงกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ทางกฎหมายไม่อาจจะเป็นอาชีพใด หนึ่งความ ตำรวจ แม้แต่ผู้พิพากษา ก็อาจไม่ได้ทำตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือตามความคาดหวังของสังคมเสมอไป ด้วยเหตุนี้การศึกษากฎหมายจึงไม่ควรที่จะแยกออกจากสังคมแต่ควรมาดูปฏิสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติทางกฎหมายจริงในสังคม (Social Practice)¹⁷ เราจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ศาสตร์ความรู้อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิเคราะห์ถึงการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อนำไปสู่มุมมองนิติทัศน์ทางศึกษานิติศาสตร์ที่กว้างไกลยิ่งขึ้น

เมื่อเรากล่าวถึงวิธีการศึกษาวิจัย คนทั่วไปมักจะนึกถึงการเก็บข้อมูลโดยวิธีศึกษาเอกสาร การตอบแบบสอบถาม เก็บคำสถิติ ฯลฯ อันเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมากจากการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามการเก็บข้อมูลแต่ละวิธีต่างก็มีความเหมาะสมและมีข้อจำกัดในแต่ละสถานการณ์แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงควรมีชาติพันธุ์วรรณาเข้าไปใช้ในสถานการณ์และเงื่อนไขที่เหมาะสม¹⁸

การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาจะเหมาะสมกับการศึกษาต่อเมื่อผู้ศึกษาต้องการหาความรู้ที่ไม่เคยมีมาก่อนเกี่ยวกับชนกลุ่มใดหรือองค์กรใด ต้องการแสวงหาประเด็นใหม่ ๆ เพื่อการหาคำตอบในการอธิบายพฤติกรรม เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ใดที่เรายังไม่เข้าใจ หรือแม้แต่คำอธิบายที่มีอยู่ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างถ่องแท้¹⁹

หากแต่เราใช้วิธีการศึกษาแบบการเก็บสถิติ กรอกแบบสอบถาม หรือแม้แต่การสัมภาษณ์ ในการศึกษารับบังคับใช้กฎหมายของตำรวจนั้น อาจทำให้ผู้ศึกษาไม่ได้ข้อมูลที่เป็ความจริงเท่าไรนักและยิ่งไปกว่านั้นอาจทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อน เพราะผู้ตอบคำถามมักจะตอบจากคำถามที่ผู้สัมภาษณ์คิดเอาไว้แล้ว ผลการศึกษาที่จะได้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะคำตอบแบบไหนเท่านั้น ซึ่งถ้าหากเราใช้วิธีการสัมภาษณ์แต่เพียงอย่างเดียวกับการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจเราจะได้คำตอบที่ไม่เป็นความจริง เข้าข้างตัวเองมากเกินไป หรือเขาอาจไม่เปิดเผยข้อมูลบางอย่างกับผู้สัมภาษณ์เลย แต่การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาจะเป็นวิธีการศึกษาที่ผู้ศึกษาจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเขาจะได้อะไรจากการเข้าไปศึกษา ณ ที่นั้น (Being There) โดยจะต้องใช้ไหวพริบในการเข้าไว้วิเคราะห์เหตุการณ์ ณ เวลานั้น ว่า “มันกำลังเกิดอะไรขึ้น?”²⁰

เสนออย่างหนึ่งของการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจคือการทำลายกำแพงความคิด อคติที่มีต่อตำรวจของประชาชน หรือแม้แต่ตัวผู้ศึกษาเองที่มักจะมองการทำงานของตำรวจในด้านลบ และเปลี่ยนมุมมองที่ไปสู่ความพยายามเข้าใจการกระทำ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ โดยการตีความการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ หรือวัฒนธรรมการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ ผ่านเรื่องเล่าซึ่งจะเป็นการค้นพบเรื่องอื่น ๆ ต่อไป โดยผู้ศึกษาจะต้องคำนึงถึงใจทวิวิจัยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาอยู่เสมอ

¹⁷ อานันท์ กาญจนพันธุ์, “พรมแดนความรู้เรื่อง Legal Pluralism,” *นิติสังคมศาสตร์*, 1 ฉ.1 (2548): 7-8.

¹⁸ ชาย โพลิตา, *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2549).

¹⁹ เฟิงอ้าง

²⁰ Merlijn van Hulst, Martin Koster and Joron Vermeulen, “Ethnographic Research,” (2016) accessed May 30, 2020, <https://www.researchgate.net/publication/304212339>.

2.3 ลักษณะของชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ

การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography Research) เป็นการศึกษาที่มีประวัติอันยาวนานในสายการศึกษาของสังคมศาสตร์ แนวมานุษยวิทยาที่เข้มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมเพื่อมาอธิบายและตีความผลของการศึกษา ซึ่งได้การยอมรับว่าเป็นวิธีที่มีคุณภาพในการค้นหาความจริงและถูกใช้อย่างแพร่หลายในวงการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ผ่านการวิจัยวัฒนธรรม²¹ แม้ว่าในสมัยก่อนประเทศไทยจะเริ่มต้นมาจากการศึกษาเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย แต่ในระยะหลังเริ่มมีการแพร่หลายไปยังการศึกษาในศาสตร์อื่น ๆ ด้วย²²

ชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ (Ethnography of Policing) มักนิยมใช้วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีหลัก ด้วยการพูดคุย ได้ตอบและมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ที่เรากำลังศึกษา²³ เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลอย่างมีคุณภาพด้วยการเอาตัวเองไปอยู่ตรงจุดนั้น (Being There) เพราะผู้ศึกษาต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและต้องได้รับความยอมรับในระดับหนึ่ง เพื่อจะได้พูดคุย เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ จากผู้ที่เรากำลังศึกษา เมื่อเวลาผ่านไปเราจะไม่เพียงแต่จะเข้าใจเขามากขึ้น แต่เราจะได้ค้นพบว่าพวกเขามีอะไรที่น่าสนใจมากกว่าที่เราคิดเอาไว้²⁴ อันเป็นการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหรือแม้แต่บริษัทต่าง ๆ²⁵

อย่างไรก็ตามการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ ควรจะเป็นการอธิบายให้โลกรู้จักว่าตำรวจปฏิบัติหน้าที่กันอย่างไร ซึ่งเป็นมากกว่าเพียงแต่การบรรยาย แต่ยังเป็นเหมือนไฟส่องทางและตั้งคำถามกับการปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายและตั้งข้อสันนิษฐานที่เราไม่ได้เพียงแต่ตระหนักถึงแต่เฉพาะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแต่ยังเป็นการพยายามทำความเข้าใจว่าการปฏิบัติหน้าที่ที่ติดนั้นเป็นอย่างไร เจ้าหน้าที่งานสามารถปฏิบัติให้ดีที่สุดได้ในบริบทอย่างไร? ในขณะที่เกี่ยวข้องกับที่พวกเราสังเกตการณ์ เราก็พูดคุยแลกเปลี่ยนกับเจ้าพนักงานและเรียนรู้จากพวกเขา

การนำการศึกษาชาติพันธุ์วรรณามาใช้ในศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ (Ethnography of Policing) แม้ว่าจะไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการประเทศไทยเท่าไรนัก แต่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในแวดวงวิชาการต่างประเทศ การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจเป็นวิธีการศึกษาที่ได้พิสูจน์แล้วว่ามีความสำคัญเพื่อใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจ เปิดโลกทัศน์ของการทำงานของตำรวจในรูปแบบใหม่²⁶

งานศึกษาวิจัยการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ โดยใช้มุมมองทางชาติพันธุ์วรรณาที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในการสังเกตการณ์ การบังคับใช้กฎหมายของตำรวจอยู่จำนวนมากและเป็นที่ยอมรับเป็นอย่างดีในแวดวงวิชาการของต่างประเทศมาเป็นเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ยุโรป อเมริกา โดยเฉพาะในระยะหลังมานี้การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจได้เป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่เป็นที่นิยมมากนักในพื้นที่เอเชียโดยในประเทศไทยนั้นยังมีงานศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในพื้นที่จริงอยู่จำนวนน้อยมาก เช่นเดียวกับการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณาตำรวจโดยถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า (Ethnography of Narrative Policing)

²¹ Chawitra Tantimala, "Constructing the Body of Knowledge through Cultural Research, based on Grounded Theory in Ethnography Approach," *Journal of Behavioral Science for Development (JBSD)*, 10 v.1 (2018).

²² จริยา โกเมน, เฉลิมชัย ปัญญาดี และ ปานแพร เขาวนประยูร, "การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา : การวิจัยทางมานุษยวิทยาที่มากกว่าการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์" *วารสารอาชีวศึกษาศาสตร์ โขง-สาละวิน*, 8 ฉ.2 (2560): 194.

²³ Merlijn van Hulst, Martin Koster and Joron Vermeulen, "Ethnographic Research," accessed May 30, 2020, https://www.academia.edu/9342500/Ethnographic_research_Encyclopedia_of_Public_Administration_and_Public_Policy_2015_?auto=download.

²⁴ Didier Fassin, *Writing The World of Policing* (London: University of Chicago Press, 2017).

²⁵ Merlijn van Hulst, "Ethnography and narrative," *Policing and Society*, 30 v.1 (2019).

²⁶ Matthew Bacona, Bethan Loftusb, and Mike Rowe, "Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I)," *Policing and Society*, 30 no.1 (2020), accessed May 30, 2020, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

3. ทบทวนวรรณกรรมพอสังเขป

การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจในต่างประเทศมีงานวิจัยจำนวนมากและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้ศึกษาจะเข้าไปศึกษาดำรวจในสถานี่ตำรวจ โรงอาหาร ห้องประชุม บนรถตำรวจหรือแม้แต่ตามข้างถนนถนน โดยมีกนิยมในการใช้กระบวนการที่ค้นทางอาชญาวิทยาเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น²⁷ ประกอบกับการวิเคราะห์ร่วมกับวัฒนธรรม การเมือง หรือแม้แต่โครงสร้างองค์กรตำรวจ ชาติพันธุ์วรรณาตำรวจความนิยมอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ มีงานศึกษาของต่างประเทศจำนวนมากโดยเฉพาะในอเมริกาและยุโรป แต่ในประเทศไทยยังไม่เป็นที่คุ้นเคยกันในแวดวงวิชาการมากนัก ดังนั้นงานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจที่มีอยู่ก็มีแต่นักวิจัยต่างชาติเข้ามาศึกษาในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่

จุดกำเนิดของชาติพันธุ์วรรณาตำรวจในต่างประเทศเริ่มขึ้นเมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองที่มีการปะทะกันระหว่างตำรวจกับประชาชนอย่างรุนแรงในอเมริกา โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 นักชาติพันธุ์วรรณาตำรวจในยุคแรกนั้นจึงถูกครอบงำด้วยสังคมวิทยาในแองโกล-อเมริกัน ช่วงเวลานี้ได้มีการพัฒนาทางทฤษฎีและเปิดเผยการจดบันทึกโดยบอกเล่าเรื่องราว²⁸ งานศึกษาในยุคเริ่มแรกที่วิเคราะห์ถึงลักษณะการทำงานโดยทั่วไปของตำรวจซึ่งเชื่อมต่อไปยังกระบวนการยุติธรรมที่มีความซับซ้อน ปัจจัยทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ซึ่งส่งผลต่อปัจจัยการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ “The Functions of The Police in Modern Society” ของ Egon Bitter²⁹ หรืองานศึกษาที่มีชื่อเสียง “Observations on The Making of Policemen” ของ John Van Maanen³⁰ ซึ่งเขาได้เข้าไปสังเกตการณ์พฤติกรรมวัฒนธรรมของตำรวจในองค์กร โดยใช้มุมมองของ ‘คนนอก’ (Outsider) ซึ่งเป็นมุมมองผ่านเข้าไปในองค์กรตำรวจผ่านความเห็นอกเห็นใจ (Empathetic) ไม่ใช้การเข้าข้างหรือตัดสินการกระทำเหล่านั้นแต่เพื่อศึกษาวิธีการที่คนนอกใช้กับการจัดการความตึงเครียดที่มาจากตำแหน่งทางสังคมและเจาะลึกเข้าไปในวัฒนธรรมย่อยของพวกเขา กระบวนการขัดเกลาตำรวจที่ทำให้พวกเขาแตกต่างออกไปจากคนทั่วไป ทำให้เขาได้พบว่าโครงการปฏิรูปตำรวจที่ไม่ได้มุ่งเน้นไปถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของตำรวจไม่น่าจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก

แต่อย่างไรก็ตามในยุคแรกนี้ยังไม่ถึงการศึกษาคความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์ที่ตำรวจนำเสนอสู่สาธารณชนกับชีวิตความเป็นจริงในการทำงานของพวกเขา³¹ เช่นเดียวกับแนวคิดวัฒนธรรมในองค์กรตำรวจอันเป็นการเปิดเผยชั้นของบรรทัดฐานของอาชีพภายใต้โครงสร้างลำดับขั้นองค์กรตำรวจ โดยที่นักชาติพันธุ์วรรณาจะเข้าไปอยู่ในจุดที่เหมาะสมที่สุดในการเรียนรู้ประสบการณ์อย่างใกล้ชิดและค้นพบข้อมูลที่มีค่าในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวัน, การปฏิบัติหน้าที่อย่างเบี่ยงเบน, หรือการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างไปจากตัวบทกฎหมาย³² อย่างงานศึกษาที่สะท้อนภาพการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในอัมสเตอร์ดัมในพื้นที่ Red Light District ในกลางเมืองอย่างบริเวณ Warmoesstraat ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวใน “Policing The Inner City, A Study of Amsterdam’s Warmoesstraat” ของ Maurice Punch³³ ในยุคต่อมาระหว่าง ค.ศ.1974-1976 เขาศึกษาวัฒนธรรมของตำรวจโดยวิธีสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมกับการปฏิบัติหน้าที่ โดยเข้าไปร่วมกับตำรวจชาวดัตช์ในการออกลาดตระเวน เขาพบว่าการทำงานของตำรวจนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในกลุ่ม เอกลักษณ์เฉพาะส่วนบุคคล และบรรทัดฐานของสถานี่ตำรวจซึ่งเขาได้

²⁷ อ่างแล้ว, เชิงอรุณีที่ 25

²⁸ อ่างแล้ว, เชิงอรุณีที่ 26

²⁹ ดู Egon Bitter, “The Functions of The Police in Modern Society,” (Maryland: National Institute of Mental Health Center for Studies Crime and Dilinquency, 1970). Accessed Oct 5, 2020, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/147822NCJRS.pdf>.

³⁰ ดู John Van Maanen, “Observations on The Making of Policemen,” *Human organization* 32 no.4 (1973): 407-418. accessed May 30, 2020, <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/48714/observationsonma00vanm.pdf?sequence=1>.

³¹ Roy King, Emma Wincup, eds. *Doing research on crime and justice. 1st ed.* (Oxford: Oxford University press), 205–235. In Matthew Bacon, Bethan Loftus & Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30 v.1, (8 Jan 2020): 2, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

³² Janet B. L. Chan, *Changing police culture: policing in a multicultural society* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997) In Matthew Bacon, Bethan Loftus and Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society*, 30 v.1, 8 Jan 2020, 2, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

³³ ดู Maurice Punch, “Policing The Inner City, A Study of Amsterdam’s Warmoesstraat,” *Springer*, 1979.

สังเกตการณ์และเห็นว่าตำรวจได้เรียนรู้ที่จะรับมือกับประชาชนแต่ละประเภท เรียนรู้ที่จะใช้ความรุนแรงและการใช้เบาะแสเพื่อหาการกระทำอาชญากรรมที่รวมอยู่ในบทสนทนาระหว่างตำรวจกับพลเรือนและแม่แต่การปฏิบัติกับคนผิวสี ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการจัดการกับพวก “ฮิปปี” กับวัฒนธรรมการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่อื่นอย่างซานฟรานซิสโก

ช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 2000 การศึกษาได้ไปไกลกว่าเพียงแต่เฝ้าสังเกตการณ์ตำรวจในเครื่องแบบเท่านั้น แต่ได้ขยายขอบเขตไปถึงการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยพิเศษ (Special Unit) รวมไปถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสืบสวน และหน่วยการปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ในองค์กรตำรวจ ไปไกลกว่านั้นคือการศึกษาด้านวัฒนธรรมการปฏิบัติหน้าที่ท่ามกลางความวุ่นวายของการเลือกปฏิบัติโดยแบ่งแยกชนชั้น หรือ สี ผิ ว³⁴ เช่น “Taking Care of Business: Police Detectives, Drug Law Enforcement and Proactive Investigation” ของ Matthew Bacon ที่เข้าไปศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสายสืบสวนยาเสพติดซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของข้อกฎหมายกับตลาดมืดค้ายาเสพติด หรือการศึกษาวัฒนธรรมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจท่ามกลางพลวัตความเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการเหยียดชนชาติ (Racism) ใน “Changing Police Culture” โดย Janet L. B. Chan³⁵

สุดท้ายช่วงหลังคริสต์ทศวรรษที่ 2010 ยังคงเป็นการศึกษาโครงสร้างที่แข็งทื่อของโครงสร้างตำรวจ สภาพจิตใจและพฤติกรรมในช่วงการเปลี่ยนผ่านของความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจระหว่างประเทศในบริบทที่หลากหลาย³⁶ เช่น “Police Stops, Decision-Making and Practice” ของ Pual Quinton, Joel Miller³⁷ ที่ศึกษาการใช้ดุลยพินิจเข้าตรวจค้นตัวผู้ต้องสงสัยของตำรวจ และยังมีการเปรียบเทียบกับอำนาจในการตรวจค้นของตำรวจในประเทศอื่น ๆ ใน “Stop and Search: Police Power in Global Context” ของ Leanne Weber, Ben Bowling³⁸

ความนิยมในการทำงานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาตำรวจได้เพิ่มขึ้นอีกครั้งในระยะเวลาช่วง 3 ปีก่อนหน้านั้น โดยมีการจัดประชุมวิชาการ “Being There: Ethnography and the Study of Policing” ที่จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2561 ที่ Liverpool University และต่อมายังมีอีกครั้งที่ Northumbria University เป็นการจัดประชุมวิชาการ “Ethnography : The Role of Narrative in Researching and Writing About Policing” จุดประสงค์เพื่อรวบรวมนักวิชาการใหม่ ๆ มาวิเคราะห์ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในความเป็นจริงและศึกษาถึงหัวใจของการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ ยิ่งทำให้ชาติพันธุ์วรรณนาตำรวจได้รับความนิยมมากขึ้นไปอีก³⁹ โดยที่หลังจากงานวิชาการเหล่านี้ก็มีงานศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจใหม่ ๆ มาให้ศึกษาจำนวนมาก ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ของทฤษฎีทางอาชญวิทยา เช่น ในหนังสือรวมบทความที่มีชื่อเสียง “Writing the World of Policing” โดย Didier Fassin ซึ่งได้รวมบทความชาติพันธุ์วรรณนาตำรวจในประเทศต่าง ๆ เช่นสหรัฐอเมริกา โปรตุเกส ฝรั่งเศส ตุรกี อินเดีย ชิลี หรือแม้แต่ประเทศไทย ซึ่งพูดถึงประเด็นทางจริยธรรมงานวิจัยและการเมืองเป็นหลักซึ่งวิเคราะห์ถึงการวางจุดยืนของผู้ศึกษาต่อการประพฤติดิถีกฎหมายหรือจรรยาบรรณของตำรวจ หนังสือรวมบทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งในการทำให้ทิศทางการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาตำรวจได้ถูกรื้อฟื้นและได้รับความสนใจอย่างมาก⁴⁰

งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาของต่างประเทศในระยะหลังนี้มักจะมีการหยิบยกเรื่องการประพฤติดิถีที่ไม่เหมาะสม เบี่ยงเบนของตำรวจ การเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมระหว่างคนขาวกับคนผิวสีหรือผู้ด้อยโอกาส ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่าง

³⁴ Matthew Bacon, Bethan Loftus & Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30:1, 8 Jan 2020, 2. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

³⁵ ดู Janet B. L. Chan. *Changing police culture: policing in a multicultural society* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997)

³⁶ อ้างแล้ว, เชิงอรุณที่ 26

³⁷ Quinton, Paul, Nick Bland, and Joel Miller, *Police stops, decision-making and practice* (London: Home Office), 2000. Accessed July 3, 2020. https://www.researchgate.net/profile/Paul_Quinton/publication/242036559_Police_Stops_Decision-making_and_Practice/links/55b40a6a08ae9289a0889720/Police-Stops-Decision-making-and-Practice.pdf

³⁸ ดู Weber, Leanne, and Ben Bowling, eds. “Stop and search: Police power in global context,” *Punishment & Society*, 15 v.4 (2014): 429-431.

³⁹ อ้างแล้ว, เชิงอรุณที่ 26

⁴⁰ Duncan Mc Cargo, "Sense and sensibility: crafting tales about the police (Thailand)." in *Writing the World of Policing: The Difference Ethnography Makes* (2017).

การประชุมวิชาการนิติสังคมศาสตร์ระดับชาติ หัวข้อ “จินตนาการใหม่ ภูมิทัศน์นิติศาสตร์ไทย”

การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาดำรวจต่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน โดยเริ่มจากประเทศอังกฤษที่มักเกิดเหตุการณ์ลักขโมยของตามท้องถนน (Street Robbery) การศึกษาว่าตำรวจใช้ดุลยพินิจอะไรในการเรียกคนมาตรวจสอบหรือขอค้นตัวบุคคลอย่างไร (Stop and Search) ซึ่งเขาพบว่าปัจจัยจำนวนมากที่ทำให้ตำรวจมักจะสงสัยคนผิวสีและคนเอเชียว่ามีแนวโน้มว่าจะก่ออาชญากรรมอยู่เสมอ จากข้อมูลการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์บางส่วน “อะไรที่คิดว่าไม่ถูกต้อง คุณมักจะมองหาความตายตัว - ที่ไม่ใช่ความตายตัวบนพื้นฐานการเหยียดผิว - แต่เป็นประเภทของคน... คุณได้สร้างความตายตัวผ่านประสบการณ์ที่คุณเคยเห็นคนประเภทนั้นมีส่วนกับอาชญากรรม”⁴¹ การแบ่งแยกประเภทลักษณะของคนเช่นนี้สามารถพบได้ในหมู่เจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วไป “เมื่อไรก็ตามที่มีการลักขโมยเกิดขึ้น... 90% คุณก็จะต้องคิดว่าเป็นผู้ชายผิวดำแน่ เพราะคุณรู้ว่าใครเคยเป็นหัวขโมยมาก่อน”⁴² อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกความสงสัยตามลักษณะของสีผิวนั้นไม่ได้มีแต่ในอังกฤษแต่เป็นการแบ่งแยกชนชั้นของทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นทวีปอเมริกาใต้หรือประเทศอินเดียก็ตาม น่าสนใจที่ประเทศที่ปลอดภัยมากอย่างญี่ปุ่นในเมืองนั้นบะได้ห้ามไม่ให้ตำรวจทำการเรียกค้นตัวบุคคลแล้ว (Stop and Search) แต่มีนโยบายให้เป็นการเรียกให้หยุดและรายงาน (Stop and Account) มาแทนในรูปแบบของตำรวจลาดตระเวนแต่เพียงอย่างเดียว⁴³

งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาดำรวจในประเทศไทยนั้นยังมีอยู่น้อยมาก โดยที่การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจไทยโดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาของนักมานุษยวิทยาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยการศึกษาจะมีปัญหาจากพื้นฐานจากความขัดแย้งทางการเมือง เช่น “Constructing Order Though Chaos: A State Ethnography of the Thai Police” งานวิทยานิพนธ์ศึกษาวิทยานิพนธ์มานุษยวิทยาของ Eric James Haanstad เขาได้ใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจ ศึกษาตำรวจไทยในช่วงรัฐบาลทักษิณ พ.ศ. 2546 โดยเขาพบว่าตำรวจได้ถูกนำมาใช้ทางการเมืองเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยท่ามกลางสงครามปราบปรามยาเสพติด หรือ “Thai Police in Refractive Cultural Practice” โดย Eric J. Haanstad⁴⁴ แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และการเมืองของวัฒนธรรมการปฏิบัติงานของตำรวจไทยที่มีการบริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจ เขาได้แสดงให้เห็นมิติทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากต้นแบบที่มาจากตะวันตก ตลอดจนไปถึงศาสนาและความเชื่อ นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาที่มีชื่อเสียง “Sense and Sensibility: Crafting tales about police (Thailand)” ของ Duncan MaCago⁴⁵ ได้เข้ามาศึกษาการทำงานของตำรวจในประเทศไทยโดยชาติพันธุ์วรรณนาดำรวจ เขาให้ความสนใจกับการจับกุมผู้ต้องหาซึ่งทำให้พบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดเด็กที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจับกุม และยิ่งไปกว่านั้นผู้บังคับใช้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ทนายความ แม้แต่ผู้พิพากษาเองก็ได้เพิกเฉยต่อการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายนั้น

นอกจากนี้งานศึกษาวิจัยการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในประเทศไทยที่ผ่านมาจำนวนมากโดยผู้ศึกษามักนิยมใช้วิธีการศึกษาเอกสาร หรือการให้กรอกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการวิเคราะห์กลุ่มย่อยกับตำรวจหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวทางและผลการวิจัยมักไปในแนวทางเดียวกันว่ามักมีการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ฯลฯ จึงควรเคร่งครัดและมีการตรวจสอบตำรวจมากขึ้น⁴⁶ อย่างไรก็ตามแทบจะไม่มีงานศึกษาเชิงลึกที่ศึกษาถึงเบื้องหลังว่าเหตุใดตำรวจถึงทำอย่าง

⁴¹ แปลจาก “things that don’t look right. You look for stereotypes – not stereotypes in a racist way – types of people... You build the stereotypes up though experience – the people you see are involved in crime” ใน Paul Quinton, Nick Bland, and Joel Miller, *Police stop, Decision-making and Practice* (London: Home Office, 2000), 34.

⁴² แปลจาก “Whenever a robbery comes in [over the radio]... 90% you’ll be thinking it’s black man because of the description and because you know who does robberies in the past” ใน Paul Quinton, Nick Bland, and Joel Miller, *Police stop, Decision-making and Practice* (London: Home Office, 2000), 38.

⁴³ Leanne Weber and Ben Bowling (eds), *Stop and Search: Police Power in Global Context*, (UK: Routledge: Oxon), 2013.

⁴⁴ Eric J. Haanstad, “Thai police in refractive cultural practice,” in *Policing and Contemporary Governance* (New York, 2013): 181-205.

⁴⁵ ดู Duncan Mc Cargo, “Sense and sensibility: crafting tales about the police (Thailand),” in *Writing the World of Policing: The Difference Ethnography Makes* (2017): 207.

⁴⁶ ตัวอย่างงานศึกษาในประเทศไทย: สัญญา บัวเจริญ และคณะ, “โครงการศึกษาวิจัย สาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ,” พฤษภาคม 2554. และ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “ปฏิรูปตำรวจไทยกับความคาดหวังของประชาชน,” ตุลาคม 2560, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2563, <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-074.pdf>. และ สุนทร

นั้น หรือตำรวจมีความจำเป็นหรือข้อจำกัดทางกฎหมาย หรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร แม้ว่าการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจเป็นที่รู้จักคุ้นเคยในแวดวงวิชาการต่างประเทศและมีงานศึกษาจำนวนมากมายาวนานแล้วก็ตาม จากวิธีการศึกษาภาคสนามดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่าการศึกษามักจะดำเนินภายใต้คำถาม 2 คำถาม ได้แก่ 1. ภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ ตำรวจตัดสินใจในการใช้บังคับกฎหมายอย่างไร และ 2. การกระทำนั้น ๆ มาจากเบื้องหลังทางวัฒนธรรมหรือกลไกอย่างไร

4. บทสรุป

บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาตำรวจ (Ethnography of Policing) เป็นหนึ่งในวิธีการลงพื้นที่ที่ศึกษาสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในพื้นที่ศึกษาภาคสนามและการนำตัวเอง “เข้าไปอยู่ที่นั่น” (Being There) ในสถานที่ที่มีโอกาสที่ดีเพื่อที่จะได้พบเห็นการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เนื่องจากบางเหตุการณ์หรือข้อมูลบางอย่างผู้ศึกษาไม่อาจได้มาด้วยกรทำให้ตำรวจออกแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ได้ หรือแม้กระทั่งการได้ข้อมูลที่ไม่น่าเป็นความจริงซึ่งจะทำให้งานศึกษาไม่อาจสะท้อนการปฏิบัติหน้าที่หรือการบังคับใช้กฎหมายที่แท้จริงของตำรวจได้ การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจถือเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าใจโลกของการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจในมุมมองใหม่และยังเป็นการเปิดโลกทัศน์การศึกษานิติศาสตร์ให้กว้างขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาตระหนักอยู่เสมอว่าการศึกษาทุกประเภทมักมีข้อจำกัดเสมอ เช่นเดียวกันกับที่ทนายความไม่อาจเข้าใจการปฏิบัติหน้าที่และชีวิตการทำงานของตำรวจได้อย่างถ่องแท้ในทุกแง่มุม *เพราะทนายความไม่ใช่ตำรวจ*

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการยุติธรรมและการตำรวจ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, “รายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาชั้นสอบสวน,” 16 กุมภาพันธ์ 2554, สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2563, http://library.senate.go.th/document/Ext6195/6195637_0002.PDF.
- คณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาและตรวจสอบโครงสร้างระบบ และการปฏิบัติงานของตำรวจ ในคณะกรรมการการปกครอง วุฒิสภา, “การปฏิรูปโครงสร้างและระบบงานของตำรวจไทย,” สิงหาคม 2548, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563, http://library.senate.go.th/document/Ext9/9742_0001.PDF.
- ชาย โสไลดา, ศาสตราจารย์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ, (กรุงเทพฯ: อริรินทร์พริ้นติ้ง, 2549).
- จริยา โภมณ, เฉลิมชัย ปัญญาดี และ ปานแพร เขาวนไพบุระ, “การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา : การวิจัยทางมานุษยวิทยาที่มากกว่าการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์” *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน* 8, ฉ.2 (2560): 194.
- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562, มาตรา 6 วรรค 2.
- ไทยรัฐออนไลน์, “ส่องตำรวจ : แก้ปัญหาตำรวจฆ่าตัวตายไต่ร่องออนไลน์,” 5 ธันวาคม 2562, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563, <https://www.thairath.co.th/news/local/1718045>.
- โทพีศิริวิฑิตี ภักดิ์กุล, *อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา*, (เชียงใหม่: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2521): 159-160.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา, “การทวนกลับมาของงานชาติพันธุ์วรรณา: ‘อยู่ที่นั่น’ กับคนไร้บ้านในมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์,” *วารสารธรรมศาสตร์* 36 (2), 2560.
- ศูนย์กมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, “รายงานผลการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ประจําปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2562 – กันยายน 2563,” 1 เมษายน 2563, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2563, http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_2/2563/Central_Statistics.pdf.
- สัญญา บัวเจริญ และคณะ, “โครงการศึกษาวิจัย สาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ,” พฤษภาคม 2554.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “ปฏิรูปตำรวจไทยกับความคาดหวังประชาชน,” ตุลาคม 2560.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการตำรวจระยะ 20 ปี*, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2563, http://www.forensic.police.go.th/FS/html/download/precedence_2559/ยุทธศาสตร์ปฏิรูปตำรวจ%2020ปี%20ของ%20ตร..pdf.
- สุนทร เอกพันธ์, นาวาตรี นิตี ผดุงชัย และไฉไล ศักดิ์วิระพงศ์, “ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พุทธศักราช 2551 กรณีศึกษาตำรวจภูธร จังหวัดอุบลราชธานี,” *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม* 3 (1), มกราคม - เมษายน 2556.

เอกพันธ์, นาวาตรี นิตี ผดุงชัย และไฉไล ศักดิ์วิระพงศ์, “ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พุทธศักราช 2551 กรณีศึกษาตำรวจภูธร จังหวัดอุบลราชธานี” *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม* 3 ฉ.1, มกราคม - เมษายน 2556, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2563, https://www.npu.ac.th/npujournal/files_research/10/npuj3-1_article79-85.pdf.

การประชุมวิชาการนิติสังคมศาสตร์ระดับชาติ หัวข้อ “จินตนาการใหม่ ภูมิทัศน์นิติศาสตร์ไทย”

อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า, “การปฏิรูปสำนักงานตำรวจแห่งชาติ : องค์ประกอบของคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) และคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.),” คลังสารสนเทศของสภานิติบัญญัติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2563, <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2558/hi2558-019.pdf>.

อานันท์ กาญจนพันธุ์, “พรมแดนความรู้เรื่อง Legal Pluralism,” *นิติสังคมศาสตร์* 1, ฉ.1 (2548): 7-8.

Chawitra Tantimala, “Constructing the Body of Knowledge through Cultural Research, based on Grounded Theory in Ethnography Approach,” *Journal of Behavioral Science for Development (JBSD)* 10, v.1 (2018).

Didier Fassin, *Writing The World of Policing*, (London: University of Chicago Press, 2017).

Duncan Mc Cargo, “Sense and sensibility: crafting tales about the police (Thailand).” in *Writing the World of Policing: The Difference Ethnography Makes* (2017): 207.

Egon Bitter, “The Functions of The Police in Modern Society,” (Maryland: National Institute of Mental Health Center for Studies Crime and Diltinquency, 1970). <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/147822NCJRS.pdf>.

Haanstad, Eric J. “Thai police in refractive cultural practice,” in *Policing and Contemporary Governance* (New York, 2013): 181-205.

Janet B. L. Chan, *Changing police culture: policing in a multicultural society* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997) In Matthew Bacon, Bethan Loftus and Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30:1, 8 Jan 2020, 2, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

Janet B. L. Chan. *Changing police culture: policing in a multicultural society*. (Cambridge: Cambridge University Press, 1997)

John Van Maanen, “Observations on The Making of Policemen,” *Human organization* 32.4 (1973): 407-418. accessed May 30, 2020, <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/48714/observationsonma00vanm.pdf?sequence=1>.

Leanne Weber and Ben Bowling (eds), *Stop and Search: Police Power in Global Context*, (UK: Routledge: Oxon), 2013.

Matthew Bacon, Bethan Loftus, and Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30, no.1 (2020), accessed May 30, 2020, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

Maurice Punch, “Policing The Inner City, A Study of Amsterdam’s Wamoestraat,” *Springer*, 1979.

Matthew Bacon, Bethan Loftus & Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30:1, 8 Jan 2020. 2. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

Merlijn van Hulst, Martin Koster and Joron Vermeulen, “Ethnographic Research,” (2016) accessed May 30, 2020, <https://www.researchgate.net/publication/304212339>.

Merlijn van Hulst, “Ethnography and narrative,” *Policing and Society* 30, V.1 (2019).

MGR Online, “การปฏิรูปตำรวจ ในสถานการณ์สังคมปัจจุบัน,” 4 มกราคม 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563, <https://mgronline.com/daily/detail/9580000000479>.

Policing Insight, accessed May 30, 2020, <https://www.liverpool.ac.uk/management/research/projects/perc/>.

Roy King, Emma Wincup, eds. *Doing research on crime and justice. 1st ed.* (Oxford: Oxford University press), 205–235. In Matthew Bacon, Bethan Loftus & Mike Rowe, “Ethnography and the Evocative World of Policing (Part I),” *Policing and Society* 30:1, (8 Jan 2020): 2, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2019.1701453?needAccess=true>.

RYT9, “เอนแบคโพลล์: ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิรูปโครงสร้างตำรวจ,” 19 กรกฎาคม 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2562, <https://www.ryt9.com/s/abcpc/115675>.

The momentum, “ตำรวจไทย มีไว้ทำอะไร? คำถามจากวิกฤตศรัทธาที่สังคมต้องช่วยกันหาทางออก,” 26 มีนาคม 2017. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563, <https://themomentum.co/momentum-feature-corruption-and-crisis-of-thai-police/>.

Quinton, Paul, Nick Bland, and Joel Miller, *Police stops, decision-making and practice*. (London: Home Office), 2000. Accessed July 3, 2020. https://www.researchgate.net/profile/Paul_Quinton/publication/242036559_Police_Stops_Decision-making_and_Practice/links/55b40a6a08ae9289a0889720/Police-Stops-Decision-making-and-Practice.pdf

Weber, Leanne and Ben Bowling, “eds. Stop and search: Police power in global context,” *Punishment & sSociety* 15, 4 (2014): 429-431.